

of-door het samenkomen in een kleinen kring van gelijkgezinden, waarbij men het hebben moet van de intieme afkeer en van het „contact“ tusschen broeder en broeder? Maar het „contact“ moet gevolg zijn, geen oorzaak. Laat ons nooit vergeten, dat „geest“ boven „ziel“ moet staan. Het ambtelijk verkeer regele den persoonlijken omgang, niet omgekeerd. De hand aan het Woord is meer dan de band, die ziel aan ziel verbindt in „natuurlijke“ sympathie. Men maakt het christelijk leven bloedarm, als men tegen dezen regel zondigt. Maar men vertoont weer de kracht van het gezonde reformatische leven, overal waar naar dezen regel wordt gehandeld. Het christendom leve niet bij de gratie van „fijne zielen“, maar luistere naar het Woord, dat de personen bekeert, en dat de zielen samenbindt, niet uit kracht van gelijke afstemming van ziel op ziel, maar uit kracht van het alle zielen geleidelijk beheerschende, aansprekende, richtende, en aan elkaar verbindende Woord van God.

K. S.

Beumer & Co.

J. K. van Eerbeek: Beumer & Co. — G. F. Callenbach, Nijkerk.

Er wordt wel eens over geklaagd, dat Christelijke romans en vooral verhalen, haast uitsluitend handelen over klein-burgerlijke kringen. Dat een reuk van groene zeep den lezer al spoedig weeig maakt, en het boek doet neerleggen.

Natuurlijk komt het voor, dat een klein-burgerlijk milieu zoo beschreven wordt, dat er een tegenzin opkomt bij de lezers, maar noodzakelijk is het niet. We zijn allang den tijd voorbij, dat men meende alleen in de hoogste kringen stof voor romans te kunnen vinden. Slechts in de allergeedkoopste volksliteratuur doolt nog een slechte graaf rond, als belager der onschuld. Als reactie daarop kwam de roman over den zelfkant van de maatschappij, over zwervers en menselijke wrakken. Daarnaast kreeg de kleine burgerij haar deel, wier levenshouding geteekend werd als ontzettend saai, bekrompen, zelfingenomen met haar grauwe theorieën van wat mag en niet mag. Klein-burgerlijk-zijn werd beschouwd als het ergste, dat iemand kon overkomen.

Dat christelijke romans dat milieu bij voorkeur beschreven, lag eenigszins voor de hand. De christelijke levensbeschouwing heerschte vooral onder de kleine luiden. En niets was nu zoo aantrekkelijk, dan te toonen hoe de grijsheid van hun leven overstraald werd van hooger licht. Hoe moeiten, leed, armoede, ziekte daar geduldig gedragen werden.

Maar daardoor heerscht in de meeste dezer boeken een groote triestheid, en wanneer de schrijver niet over veel zielkundige ervaring beschikt, die ware menschen weet te maken van de tobende romanfiguren, dan komt zijn boek niet boven het naaste klein-burgerlijke uit.

Maar dat er niets hinderlijks behoeft te zitten in boeken over kleine luiden, heeft onlangs nog

weer zeer duidelijk bewezen de bekende schrijver J. K. van Eerbeek.

Een goede verteller heeft hij zich dadelijk getoond in zijn eerste boek. Een literator van betekenis bleek hij, door zijn roman „Strooschippers“, een boek van 't wijde water en de open lucht.

Nu verplaatst hij ons naar Kampen, en brengt ons in den kring van den kleinen middenstand. Want „Beumer & Co“ zijn geen groote bankiers, maar twee poovere Kampenaars, die saam wel eens een karweitje opknappen. Het is niet hun tragische levensgeschiedenis, die hier verhaald wordt. Boven de eerste bladzijde staat: Maandag 1 Mei, boven het laatste hoofdstuk: Dinsdag 9 Mei. Een tijdperk van ruim een week.

Welke grootsche gebeurtenis is er dan in deze paar dagen voorgevallen met deze onbeduidende menschen, dat daarover een boek moet of kan geschreven worden? Wel, ze hebben in deze week een heele familie verhuisd, van Kampen naar Den Haag.

Anders niets?

Neen, eigenlijk anders niets — als men de drie en een halven gulden verdienste van Beumer niet meetelt, gebeurd voor het meeloopen in een begrafenisstoot, eerste klas. Want behalve behanger en stoffeerder is Beumer ook nog drager bij de begrafenisonderneming. Hij wel, de „Co“ niet.

Maar dit is ook meer dan genoeg. Want weet u wat het beteekent, iemand te verhuizen? Dan moet men eerst zoo'n „iemand“ hebben. En dat in dezen tijd, met de moordende concurrentie. Dan moet men net zoo lang sjouwen langs de adressen van alle menschen, die gaan verhuizen, tot men er een vindt, waar de bewoner nog niet een groote zaak de boel heeft opgedragen. Dan moet men listig zien te weten te komen, of meneer ook bij anderen prijs heeft aangevraagd, en zoo ja, bij wie, en voor hoeveel dezen het willen doen. Dan moet men zelf gaan taxeren, en een prijs noemen, die beneden dien van den concurrent blijft, maar toch nog een heel kleine verdienste overlaat voor een week hard werken. Dan moet men... Ja dan moet men nog heel veel doen in zoo'n week. En wordt zoo iets dan een roman, of een verhaal?

Ja, dat kan het worden, als men het talent bezit van Van Eerbeek.

Want ik heb zelden een boek gelezen, waardoor ik beteren kijk kreeg op het wroetend leven, het bijna-slaven-werk van een kleinen burgerman, die netjes door de wereld wil komen, die zijn vrouw naar het ziekenhuis moet laten gaan om te bevallen, omdat het tegenliep met de besproken Juffrouw, maar die dat moeilijk kan betalen. Als hij de verhuizing eens niet krijgt... Men moet wel meeleven met dit dappere gezin. Die eene verhuizing is meer dan genoeg, om het leven van deze menschen ten voeten uit te beschrijven.

Want dit is het goede in dit boek, onder anderen, dat die verhuizerij zoo beschreven wordt, dat men dit heele geval volkomen meemaakt, maar ook zoo, dat elke phase er van, zelfs de allerkleinste, een karaktertrek van Beumer & Co openbaart, of verdiept. Wat een enorme menschenkennis, wat een handigheid en ongelooflijke slimheid moet zoo'n man hebben, om een paar rijksdaalders te ver-

Vondel dit deed. Men prijst hem om de scherpheden van zijn vernuft, als hij „dat volk“, d.w.z. de Amsterdamsche predikanten, eens flink de waarheid zegt.

Of het altijd „de waarheid“ zeggen was?

De lezer oordeele zelf.

1. Jacobus Trigland.

Wie mocht meenen, dat na de uitspraak der Dordtsche Synode inzake het leergeschied tusschen Arminianen en Gomaristen, de rust was hersteld, vindt zich bij de bestudeering van de geschiedenis der toenmalige Gereformeerde Kerk spoedig van zijn waan genezen.

Allerminst was deze rust te vinden in de stad, waar het hart der Republiek klopte: in Amsterdam. Wel had zij behoord tot de tegenstanders van Oldenbarneveldt, maar dit feit was ten opzichte der kerkelijke twisten van weinig importantie; deze houding sproot bij de meeste Amsterdamsche machthebbers voort uit politieke overwegingen.

Immers, wat het kerkelijke betreft, was de meerderheid der Amsterdamsche vroedschap het gewoonlijk eens met de woorden door burgemeester Hooft in 1597 gesproken: dat men niet tot onderdrukking van andersdenkenden de wapens had opgevat en de poorten voor Prins Willem geopend. Bovendien bewoog de vroedschap van Amsterdam zich in de jaren na 1620 in een richting, die eer „rekkelijk“ dan „precies“ was.

Ook in andere steden van Holland werden de plakaten tegen de Remonstranten of zeer gematigd of bijna in het geheel niet toegepast, maar speciaal de Amsterdamsche schouten deden zich kennen als zeer zachtmoedig te dezen opzichte.

Omgekeerd hielden de predikanten der Gereformeerde Kerk niet op aan te sporen tot een volledige en strenge toepassing dezer plakaten, terwijl zij niet vreesden ook van den kansel de

dienen. Maar ook, wat ook uitnemend psycholoog moet deze schrijver zijn, die van een zoo simpel gegeven zoo'n fijn boek weet te maken.

Een fijn boek, ondanks alle misère, die er beschreven wordt, ondanks een auto-ongeluk met bijna doodelijken afloop. Nergens is het boek triest, nooit vervelend, dank zij den humor. Want door alles heen breekt de humor. Niet, dat Beumer of zijn Co zulke leuke lui zijn. O neen, ze hebben zelf het leuke vaak niet eens door. Het is voor hen immers noodzaak, om van de verhuizing zoo veel te trekken als ze kunnen! En als de meneer blijkt niet zoo pienter te zijn als ze dachten, dan is het toch plicht, om nog zooveel ze kunnen er bij te tellen, voor inpakken, fooi enz. Zaken zijn zaken! Of het eerlijk is? Dat is hier een belangrijke kwestie, maar Beumer weet die goed op te lossen.

Men moet op z'n centen passen. Als Beumer zijn zwaargewonden makker opzoekt in het Ziekenhuis, doet hij dat uit menschenliefde, vriendschap enz., maar toch ook om te zien of hij „bij“ genoeg is, om zich niet te vergissen tegenover de politie bij 't onderzoek. Want vergissen kan geld kosten!

Prachtig is beschreven hoe die gewoonte, om de centen vast te houden, Beumer nooit verlaat. Uit pure dankbaarheid, dat God hem bewaard heeft bij 't auto-ongeluk, belooft hij een dankoffer van f25. Maar zie hem in de kerk zweeten! Hoe dichter de diaken nadert, hoe kleiner de gift wordt. En als de zak voor hem komt... valt er een dubbelte in. Hij kan niet anders, als mensch. Zoo is zijn heele leven, dat blijkt uit elk moment van deze week.

En toch doet hij anders, als christen. God krijgt zijn offer.

Want in dezen sleur-mensch, die eerlijk bekend, dat hij niet altijd denkt aan God, omdat het leven hem er geen tijd voor laat, naar hij meent, schuilt een christen. En dan breekt eens, wanneer dan ook, het geloof naar buiten, dat zoo lang teruggedrongen werd door kleine dagelijksche dingen, die toch heusch ook groote waarde hebben voor een verhuizer, want ze betreffen de zorg voor het dagelijksch brood.

Is het daarom zoo'n mooi, zoo'n ruim boek, omdat het christelijk is? Ik geloof ja, omdat het zoo levenswaar is, zoo door en door menscheel, zoo onopgesmukt christelijk. Zeer eenvoudig, sober zelfs, maar prachtig.

Gr.

H. S.

Calvijn als jong predikant aangeklaagd wegens onrechtzinnigheid.

De rechtzinnigheid van Calvijn, zijn eenigheid des geloofs met de kerk van alle eeuwen en met de belijdenisschriften, die door de oude kerk zijn opgesteld, is voor het nageslacht wel boven allen twijfel verheven.

Maar onder zijn Gereformeerde tijdgenooten was

wereldlijke regeering in dezen aan hun devotie te herinneren.

Bij een dergelijke gesteldheid der geesten konden botsingen niet uitblijven. De kerkelijke geschiedenis van Amsterdam in de jaren 1620—'30 is dan ook vol daarvan. Ook wel daarna, maar dit tiental zijn toch de jaren, waarin de twisten het hoogst oplaaiden.

Nu was Ds Jacobus Trigland¹⁾ ongetwijfeld een der voormannen der kerkelijken. Na den dood van Plancius (1623) kunnen we in hem den leider van het Amsterdamsche Consistorie zien. Op die plaats gaven zijn bekwaamheden hem zeer zeker recht.

Trigland stamde uit een bekende Goudsche katholieke familie. Zijn overgrootvader van vaderszijde was burgemeester dier stad geweest, terwijl zijn vader leeraar aan de Latijnsche school aldaar was. Jacobus Trigland werd voor den geestelijken stand bestemd. Na de studie aan de Latijnsche school te Vianen, waarheen de Triglands na 1580 uitweken, vertrok hij in 1597 naar Amsterdam en vandaar het volgende jaar naar de universiteitsstad Leuven.

Aan een buitengewoon goeden verstandelijken aanleg paarde Jacobus Trigland een stagen ijver en een ernstigen, ingetogen levenswandel. Deze ernst is hem zijn geheele leven lang bijgebleven.

In die dagen werden in Leuven nog de werken van Augustinus ijverig bestudeerd. Hierin vond Trigland meer bevrediging dan in de Roomsche apologetiek, in welk vak zelfs Bellarminus²⁾ hem niet tevreden kon stellen.

Ongeweten groeide in hem een twijfel aan de

1) Het overzicht van Triglands leven vóór zijn Amsterdamsche jaren, is hoofdzakelijk verteld naar: J. W. ter Haar, Jacobus Trigland, Den Haag, 1891.

2) Bellarminus hield van 1576—1589 apologetische voordrachten te Rome. Naderhand werden ze door den druk gemeengoed gemaakt.

POPULAIR WETEN - SCHADDELUKE SCHESEN

Iets over Vondel en de Predikanten van Amsterdam.

I.

Dit jaar is een Vondel-jaar.

17 November zal het 350 jaar geleden zijn, dat Vondel te Keulen geboren werd in het huis „Zur Fiolen“.

In verschillende plaatsen worden voorbereidingen getroffen, om dit feit min of meer luisterrijk te herdenken.

Voor al in Amsterdam maakt men zich daar toe op.

En niet ten onrechte. Met vele 17de-eeuwers had Vondel dit gemeen, dat hij zich allereerst verbonden voelde met de stad zijner inwoning. Haar grootheid en groei lag hem op het hart gebonden. Talrijk zijn dan ook de gedichten, waarin hij de stad en haar regeerders bezingt.

Ik noem daar nu geen voorbeelden van op, omdat het in dit opstel over heel iets anders gaat. Het gaat wel over gebeurtenissen en personen uit Amsterdam.

Namelijk over „kerkelijke“ personen en feiten. Dat Vondel zich mengde in de staatkundige kwestie dier dagen, is, naar ik meen, wel bekend. Wie hoorde nooit van zijn „Palamedes“?

Maar zijn gedichten op kerkelijke, speciaal Amsterdamsche kerkelijke gebeurtenissen, en op Amsterdamsche predikanten zijn minder algemeen bekend. Zij behooren tot een genre, dat men hekel-dichten noemt. Populair gezegd dus verzen, waarin iemand of iets „over den hekel wordt gehaald“.

Nu is het, volgens vele boeken over de geschiedenis der letterkunde, volkomen verklaarbaar, dat

dat niet s...
trouwen,
een breed
verdacht
geschiede
ten, begor
zeer onzi
door vele
trouwen.

Het is m...
Calvijn do
sanne zij
terij en
daarover
denking z
later voor
kanten
leden v
waren.

De pre
heette Ca
zooals „l
deze nieu
keerde zi
aan. Calv
zaak te l
gewoest e
Sorbonne
Hij was e
matie gev
zijn preek
Inquisitie
Navarre,
terplaats

In dezen
vóór de re
matorische
de gelegen
dood te l
drag alle
van de Se
gen werde
merkten

Caroli
andere. H
sanne en
geleerdhe
zooveel tr
die hem
zijn valsc
gezel, ool
toen is h

In later
gunst van
kanten. Z
Calvijn v
zich er f
zou kome
Roomsche
lijken ha
ken. Volg
in Rome.

Deze pr
Calvijn n
kant (hij
den eisch
nis van
over de t

waarde d
toen hij
lingen v
goede we
zulk een
verontwa

Blijkba
dingen e
trouwe z
ontgaan
schijnlijk
eenigen t
halve we
gedragen.
ruimen t
lieke —
twijfelinge

Het was
werken —
later ook
formeerd
kende. Ge
hij op dit
de werke
ging hem
tuigd aar
grijpen, c
lijken en

Jacobus
middel v
vrienden
der Latij
zijn belij
spoorde
de Gerefo
der veel
na prepa
toegelater
de kerk
bracht h

psycholoog
zoo simpel
ken.
die er be-
ongeluk met
boek triest.
Want door
Beumer of
n, ze hebben
Het is voor
rhuizing zoo-
is de meneer
dachten, dan
te kunnen er
z. Zaken zijn
een belang-
die goed op

Beumer zijn
st Ziekenhuis,
dschap enz.,
ij" genoeg is,
de politie bij
kosten!

woonte, om
noot verlaan
nem bewaard
aan dankoffen
zweeten! Hoe
de gift wordt.
t er een dub-
ensch. Zoo is
moment van

en. God krijgt

erlijk bekend,
dat het leven
neent, schuilt
wanneer dan
o lang terug-
ksche dingen,
hebben voor
zorg voor het

im boek, om-
mdat het zoo
nschelijk, zoo
oudig, sober

H. S.

RIE

agd wegens

zijn eenigheid
tuwen en met
s oude kerk
nt wel boven
ngenooten was

nun devoir te

geesten kon-
kerkelijke ge-
nen 1620-30 is
na, maar dit
e twisten het

getwijfeld een
Na den dood
em den leider
zien. Op die
m zeer zeker

de Goudsche
er van vaders-
weest, terwijl
school aldaar
in geestelijken
de Latijnsche
lands na 1580
amsterdam en
universiteits-

erstandelijken
n stagen ijver
wandel. Deze
g bijgebleven
og de werken
Hierin vond
de Roomsche
minus*) hem
wijfel aan de

ör zijn Amster-
J. W. ter Haar,
logetische voor-
or den druk ge-

dat niet steeds het geval. Er was een groep ge-
trouwen, die hem verstonden, maar er was ook
een breede schare, die niet onvatbaar was voor
verdachtmaking van Calvijn. Vooral wanneer dit
geschiedde door andere Gereformeerde predikan-
ten, begonnen velen Calvijn te wantrouwen. Zelfs
zeer onzinnige aanklachten werden aanvankelijk
door velen geloofd of wekten minstens eenig wan-
trouwen.

Het is niet zoo algemeen bekend, dat Farel en
Calvijn door een Gereformeerde predikant van Lau-
sanne zijn beschuldigd van Ariaansche ket-
terij en van Sabellianisme en dat zij zich
daarover hebben moeten verdedigen en van ver-
denking zuiveren voor een synode te Lausanne en
later voor de synode van Bern, waar alle predi-
kanten uit het Bernerland en de tweehonderd
leden van den Grooten Raad van Bern aanwezig
waren. 't Was in 1537.

De predikant, die hier als aanklager optrad,
heette Caroli. Hij wilde nieuwigheden invoeren,
zooals „bidden voor de dooden". Calvijn wilde
deze nieuwigheden den kop indrukken. Caroli
keerde zich toen tegen Calvijn en klaagde hem
aan. Calvijn vroeg toen een synode aan, om deze
zaak te beslechten. Caroli was Roomsche priester
gewest en hij had het gebracht tot prior van de
Sorbonne te Parijs. Hij was doctor in de theologie.
Hij was een der eerste priesters, die voor de refor-
matie gewonnen waren. Eenige uitdrukkingen in
zijn preeken brachten hem in aanraking met de
Inquisitie, doch hij vluchtte naar de Koningin van
Navarre, die hem beschermde en hem een pries-
terplaats gaf in haar land.

In dezen tijd was het niet uit te maken of Caroli
voor de reformatie was of tegen. Hij preekte refor-
matorisch, doch hij gaf de Inquisiteurs evenwel
de gelegenheid om twee jonge Gereformeerden ter
dood te brengen. Bovendien was zijn zedelijk ge-
drag allerslechtst. Ontucht en dronkenschap en
van de Schrift afwijkende Romaniserende leerin-
gen werden hem door ingewijden verweten en ken-
merkten zijn levensbeginzel.

Caroli was echter voor 't groote publiek een
andere. Hij werd Gereformeerde predikant in Lau-
sanne en kreeg daar, zeker vanwege zijn titels en
geleerdheid, een veel grooter huis en driemaal
zooveel tractement als Viret... wat voor degenen,
die hem doorzagen, tot groote ergernis was. Na
zijn valsche aanklachten tegen Calvijn is hij af-
gezet, ook wegens zijn onzedelijk gedrag — en
toen is hij weer Roomsche geworden.

In later jaren zien we hem weer bedelen om de
gunst van de vooraanstaande Gereformeerde predi-
kanten. Zelfs Farel liet zich toen bepraten. Maar
Calvijn vertrouwde hem niet meer en verzetste
zich er fel tegen, dat Caroli weer in het ambt
zou komen. Daarop is Caroli voor de derde maal
Roomsche geworden en spuwde hij zijn persoon-
lijken haat tegen Calvijn en Farel uit in zijn pree-
ken. Volgens Beza is hij gestorven in een hospitaal
in Rome.

Deze predikant heeft in 1537 op de synode, toen
Calvijn nog nauwelijks een jaar als jong predi-
kant (hij was toen 28 jaar) in Genève werkte, hem
den eisch gesteld, dat hij de oude „geloofsbelijde-
nis van Athanasius" zou onderteekenen. 't Ging
over de termen „Drieëenheid" en „Persoon", die

waarde der goede werken, een twijfel die toenam,
toen hij eens „ad valvas academias" eenige stel-
lingen vond aangeplakt over de verdienste der
goede werken. Hierin straalde, naar hij meende,
zulk een menschelijke hoogmoed door, dat hij zich
verontwaardigd afwendde.

Blijkbaar waren — ofschoon hij in uiterlijke
dingen en ook wel naar eigen overtuiging een
trouwe zoon der kerk was — zijn twijfelingen niet
ontgaan aan het oog zijner superieuren. Waar-
schijnlijk achtten zij het goed voor hem, dat hij
eenigen tijd in een andere omgeving kwam en der-
halve werd hem een zending naar Haarlem op-
gedragen. In Holland gekomen, vertoefde hij ge-
ruimen tijd in den schoot zijner — zuiver katho-
lieke — familie. Met niemand sprak hij over zijn
twijfelingen, ofschoon die eer toe- dan afnamen.

Het was het oude dilemma: verdienste der goede
werken — werk van Christus. Coccejus kon dan
later ook terecht zeggen, dat Trigland al Gere-
formeerde was, voor hij de Gereformeerde leer
kende. Gedreven door zucht naar zekerheid begon
hij op dit punt en weldra ook op andere punten
de werken der Reformatoren te onderzoeken. Nu
ging hem het volle licht op en werd hij een over-
tuigd aanhanger der Reformatie. Het is te be-
grijpen, dat dit niet ging zonder zwaren inner-
lijken en uiterlijken strijd, ook met zijn familie.

Jacobus Trigland moest echter uitzien naar een
middel van bestaan. Door tusschenkomst van
vrienden werd hij, nog slechts 19 jaar oud, rector
der Latijnsche school te Vianen. Daar deed hij
zijn belijdenis bij Ds Selcartius, die hem aan-
spoorde te staan naar het ambt van predikant in
de Gereformeerde kerk. Hieraan gaf hij, niet son-
der veel aarzelen, gehoor en in 1606 werd hij,
na preparatoir examen voor de classis Gouda,
toegelaten tot den predikdienst in de Gereformeer-
de kerk. Stolkwijk was zijn eerste gemeente. Daar
bracht hij enkele rustige jaren door, jaren van

Farel en Calvijn opzettelijk niet gebruikt hadden.
Calvijn heeft toen pertinent geweigerd zich aan die
termen door onderteekening te binden. Hij gevoel-
de hier tirannie van een vijand der waarheid, die
de termen dier belijdenisschriften wilde gebruiken
om de waarheid tegen te staan.

Caroli kon hem toen met een schijn van recht
beschuldigen, dat hij de belijdenisschriften der
oude kerk niet erkende.

Calvijn liet zich in den verderen strijd ontvallen,
dat de geloofsbelijdenis van Nicea niet geheel vrij
was van spelen met woorden. Caroli viel hem
daarover heftig aan, nog in 1539.

De andere predikanten hebben toen nogmaals
aandrag bij Calvijn geëffend, dat hij — daar hij
toch zakelijk de belijdenis van Nicea erkende —
maar zou onderteekenen om zich te bevrijden
van den laster. Doch Calvijn bleef pertinent weig-
eren. Hij gevoelde het onrechtvaardige en gevaar-
lijke van Caroli's „ijver voor de leer". Hij heeft
ook in dezen als een trouwe herder de waarheid
Gods gediend.

Hij gevoelde, dat hij de leer der kerk — ook de
belijdenis van Nicea — meer diende met zijn weig-
ering, dan met onderteekening.

En daarom trotseerde hij het gevaar, dat Caroli's
aanklacht een schijn van recht verkreeg.

Een volgende maal zal ik uit de brieven van
Calvijn citeeren wat Calvijn over deze kwestie
heeft geschreven.

A. JANSE.

ZENDING EN EVANGELISATIE

Luther en de Zending.

Op het eerste gezicht hebben die twee niet veel
met elkaar te maken. De Hervormer van Witten-
berg is niet gekomen tot de Zendingsdaad. Men
heeft verschillende argumenten aangevoerd om dit
feit te verklaren.

De overtuiging, dat het wereldgericht voor de
deur stond, zou Luthers zendingsactiviteit heb-
ben verlamd. Daarnaast zou hij sterk onder in-
vloed gestaan hebben van de meening der Scholas-
tici, die met een beroep op Ps. 19:5 en Rom. 10:18
van geen zending meer wilden hooren. De Aposte-
len toch hadden het Evangelie al gebracht heel
de wereld over. Deze voorstelling sloot zich nauw
aan bij de oude legende van de verdeeling der
wereld door de Apostelen.

Het is Karl Holl geweest en na hem G. Simon,
die overtuigend hebben bewezen, dat beide argu-
menten bij Luther geen steek houden.

Dat het naderend wereldgericht hem van prac-
tisch zendingswerk zou hebben afgehouden is niet
denkbaar. Indien het waar is, dat deze verwachting
zoo sterk bij Luther leefde en zijn spankracht
brak, hoe moet dan heel het hervormingswerk
worden verklaard. Dan had hij ook daarin niet zoo
rusteloos kunnen arbeiden.

Nergens, zoo zegt Karl Holl, voelt Luther zich
door de naderende wederkomst van Christus van
de plicht tot werken ontslagen.

ernstige studie. Evenwel wijdde hij ook veel aan-
dacht aan het werk in de gemeente en als pre-
diker was hij zeer geliefd. De Stolkwijksche school-
meester had echter wel juist gezien, toen hij voor-
spelde, dat de Amsterdammers zulk een predikant
wel voor zich zouden begeren.

Vrij spoedig kwam het beroep uit Amsterdam.

Toen Trigland in 1610 op familiebezoek in
Amsterdam was, had hij daar, op verzoek van
Plancius, die juist ziek was, een paar maal ge-
preekt en dit had tengevolge, dat hij 5 Aug. 1610
beroepen werd. Den 30sten September gaven de
burgemeesters hun consent daartoe, evenals de
classis, en 28 Nov. daaropvolgend preekte hij voor
de eerste maal als Amsterdamsche predikant in
de Oude Kerk over Math. 16:16 en 18. Eerst
24 December volgde de officiële bevestiging.

Gedurende de eerste jaren van zijn verblijf in
Amsterdam trad Trigland weinig op den voor-
grond. Niet alleen, dat de bearbeiding der ge-
meente vrij wat eischen stelde aan den Dienaar
des Woords, ook de eigenlijke predikdienst was
niet licht: er werden toen ook nog geregeld week-
diensten gehouden.

Intusschen was de strijd tusschen Gomaristen en
Arminianen in volle hevigheid ontbrand. Aan
welke zijde Trigland stond is niet twijfelachtig
voor wie in zijn schaarsche overgebleven brieven
leest de verzuuchting over Gomar's vertrek uit
Leiden en de woorden van ingenomenheid met
Sybrand Lubbertsz. werk tegen Vorstius.

Zijn meer openbare werkzaamheid tegen de Re-
monstranten begint in 1614. In genoemd jaar ver-
scheen de resolutie der Staten van Holland tot
onderlinge verdraagzaamheid. Door den kerkeraad
van Amsterdam werd aan de dienaren Trigland,
Rolandus, Ursinus en Plancius opgedragen een
weerlegging op te stellen. Vanaf dit jaar heeft zijn
pen feitelijk niet gerust in den strijd tegen de
Remonstranten. 't Behoefte dan ook geen verwonde-

Maar heeft dan de hervormer met een beroep
op Ps. 19:5 „dat hun geluid over de geheele aarde
is uitgegaan", gemeend dat de kerk van zijn dagen
nu vrijgesteld was van zendingsarbeid? Ook dit
gaat niet op. Het was juist Luther, die heel nuch-
ter naar het pas ontdekte Amerika wees. Daar
was toch zeker niet het Evangelie gepredikt „en
hun geluid gehoord".

Hij geeft een andere verklaring van dit vers en
vergelijkt daarin de prediking van de Apostelen
met een steen, die in het water geworpen steeds
breeder kringen trekt. Zoo gaat het vandaag nog
met de prediking, zegt Luther. Zij is door de
Apostelen begonnen en moet verder gedragen wor-
den. Luther kent dus een zendingstaak.

Hij weet dat eerst wanneer het Evangelie „in
aller Welt" gepredikt is, dat dan pas infreden
zal de jongste dag.

Dat Luther niet van Zending geweten zou heb-
ben, is dus niet vol te houden. Maar dan gaat nog
meer klemmen de vraag, waarom hij niet ge-
komen is tot de Zendingsdaad. De verklaring daar-
voor zal men stellig moeten zoeken in de gewel-
dige taak, die Luther zich gesteld zag in den
opbouw der jonge kerken. Wie iets kent van de
ontzaglijke moeilijkheden, waarmee men in en na
de Reformatie geworfeld heeft bijv. om predikers
te vinden voor de eigen kerken in de landen der
hervorming, die gaat begrijpen dat men geen krach-
ten over had voor den dienst op een zendings-
veld.

Kon er dus van practischen Zendingsarbeid geen
sprake zijn, toch heeft Luther de noodzaak er-
van wel bepleit.

Belangrijk is hier zijn houding tegenover den
Islam. De politieke situatie van zijn dagen — beleg
van Weenen door de Turken — richtte als van-
zelf zijn aandacht op dezen fellen tegenstander
van het Christendom. Luther heeft het gevaar
onderkend. Hij ziet in den Islam den Gog uit
Openbaringen. En tegen dezen vijand roept hij heel
de Christenheid op.

Met een voor zijn tijd bewonderenswaardig in-
zicht heeft hij de kracht en zwakte van de
religie van den profeet geteekend, en daardoor
stimulerend gewerkt op de belangstelling voor
en de studie van den Islam. Als er een latijnsche
weerlegging van den Koran verschijnt van de hand
van een Dominicaan, aarzelt Luther niet daarvan
een deitsche bewerking te geven.

Hij springt voor Bibliander in de bres, als deze
in Bazel bedreigd wordt met verbanning om zijn
vertaling van den Koran en schrijft zelfs een
voorwoord bij de uitgave van deze vertaling.

Zoo heeft Luther telkens weer den Islam binnen
zijn gezichtskring getrokken. Zijn bestrijding van
dezen tegenstander staat ook in nauw verband met
heel den opbouw van zijn levenswerk. Hij ver-
wacht groote dingen voor de Kerk zelf, wanneer
zij in de tegenstelling met den Islam zich gaat
bezinnen op wat zij zelf bezit.

Sterke zendingsmotieven spreken ook af en toe
mee. Hij hoopt dat door de gevangen genomen
Christenen enkele Turken voor Christus gewonnen
worden en dat de door de Turken onderworpen
Christenen staande mogen blijven om met het
Evangelie in de hand hun overwinnaars te over-
winnen.

ring te wekken, dat hij in 1618 mede werd afge-
vaardigd naar de Synode te Dordrecht. Een er-
kenning zijner verdiensten was ook, dat hij mede
waardig werd geacht de canones tegen de Remon-
stranten op te stellen.

Zooals wij reeds opmerkten, was de strijd met
de beslissing der Synode niet uit. Weliswaar had-
den de Gereformeerden overwonnen voorzover
het de leer betrof, maar de Kerkorde werd niet
algemeen ingevoerd.

Evenmin werd de hand gehouden aan de be-
sluiten tegen de Remonstranten. Vooral in Amster-
dam niet. De vroedschap bleek al minder geneigd
aan de vermaningen der predikanten in dezen
loet te geven.

De leiding der vroedschap, die in handen was
geweest van den streng-calvinistischen Reinier
Pauw, verviel in 1621 aan meer libertijns gezinde
regenten. Wel moesten deze tot aan 1625, het jaar
van Maurits' dood, de kerkelijken veelal ontzien,
maar na genoemd jaar trad de vroedschap meer
dan eens bits tegen den kerkeraad op. In zijn ver-
zet tegen de conventikelen der Remonstranten
stond de Kerkeraad zeker in zijn recht en dat dit
machtige lichaam doortastende maatregelen durfde
nemen zonder aanzien des persoons, blijkt uit het
bekende banvonniss van 1623. 't Is te begrijpen,
dat de scheuring in de kerk en 't verlies van lid-
maten de predikanten met droefheid vervulde.
Misschien in verband met het zooveel genoemd
banvonniss deed Trigland in 1623 zijn „Christelijke
en Vriendelijke Vermaninghe" het licht zien.
Hoewel de schrijver de Remonstranten eigenlijk
beschouwt als misleiden, bemantelt of verzacht hij
de waarheid nergens. Het werk maakte ook op
de tegenpartij een diepen indruk.

Zaandam.

SJ. P. DE JONG.